

Boekbespreking

Henny Wiering

Michener, C. D., 2000. *The Bees of the World*, XVI + 913 pp., 48 kleurenfoto's en ruim 500 figs. The John Hopkins University Press, Baltimore and London. Prijs ong. f. 360,--

Het levenswerk van Michener, *The Bees of the World*, is verschenen. We hebben het al jaren zien aankomen, maar nu is het dan klaar. Het is een imposant werk geworden: 929 pagina's, gedrukt met kleine lettertjes (maar goed leesbaar) in twee kolommen, met mooie kleurenfoto's en uitstekende zwart-wit tekeningen, foto's en figuren.

In dit boek is alle kennis over bijen verzameld en verwerkt, die Michener vanaf zijn jonge jaren - zijn eerste publicatie over bijen is van 1935 - tot heden verworven heeft. Voorwaar, een enorme prestatie. Michener merkt in zijn inleiding wel op, dat in dit boek zijn huidige inzichten in de fylogenie van bijen verwerkt zijn, maar dat bij het beschikbaar komen van nieuwe informatie het werk eventueel aangepast moet worden. Maar dat is het geval bij elk onderzoek, je kunt zeggen, dat het verouderingsproces van een boek of artikel al begint bij het verschijnen ervan. Het is dan de zorg van de gebruikers van zo'n werk de literatuur goed bij te houden. Dan moet je wel weten tot welk jaar de literatuur in dat werk verwerkt is. Helaas kan ik zo'n jaartal in het boek niet vinden. Uit het hoofdstuk "Addenda" (p. 871) meen ik op te maken, dat t/m 1996 het boek "bij" is.

Maar nu eerst een beschrijving van de inhoud van het boek. Deze is grof in te delen in een algemeen deel van 110 pag., een systematisch deel van 700 pag., een literatuurlijst van 61 pag. (ik schat ongeveer 2400 titels!), een index op termen van 4 pag. en tenslotte een index op taxa-namen van 47 pag.

In het algemene deel worden, uiteraard beknopt, zaken behandeld als voortplanting, sociaal gedrag, bloembezoek, nestbouw, parasitisme, externe morfologie, lijst van taxa, classificatie en biogeografie. Heel belangrijk voor het gebruiken van het systematische deel van het boek is het goed nota te nemen van het hoofdstuk "Structures and anatomical terminology of adults", waarin de externe morfologie van bijen behandeld wordt. Dan komt ook de botsing tussen de angelsaksische en de Duitse terminologie tot uiting, zoals ondermeer blijkt bij de benaming van de onderdelen van de thorax. Michener noemt het grote dorsale veld van de thorax scutum, met daarachter gelegen het scutellum. Samen vormen die het mesonotum. In de Duitse literatuur vindt men nog steeds de term mesonotum ten onrecht gebruikt voor het scutum alleen. Ook voor de aderen en velden in de vleugels gebruikt Michener geheel andere namen dan men in de (ouderwetse) Duitstalige literatuur vindt. Alle hoofdstukken in dit algemene deel zijn zeer lezenswaard: ze geven de lezer in vrij kort bestek informatie over onze bijen.

Voor systematici, verzamelaars en colletiebeheerders is natuurlijk het systematische deel heel belangrijk: het geeft de mogelijkheid de vreemdste bijen te determineren tot op het genus of subgenus. Bovendien vindt men per genus of subgenus een korte karakteristiek van die taxa, gegevens over hun verspreiding, hun biologie, voor zover dat bekend is, en verwijzingen naar verdere literatuur, waarmee men (hopelijk) tot een soortnaam kan komen. De indeling, die Michener geeft, kan als basis dienen voor het opzetten van de grote museumcollecties.

"The bees of the world" is voor mij een schitterend boek. Eindelijk een modern boek, dat een overzicht geeft over wat tot nu bekend is over wilde bijen. Ik zou er met plezier uren in kunnen bladeren en lezen. Toch moet je de vraag stellen, mede gezien de hoge prijs ervan, voor wie dit boek bedoeld is en wat je ermee kunt. Wat zijn consequenties ervan voor de naamgeving van de Nederlandse soorten?

Wanneer je gewend bent bijen te determineren op basis van vleugeladering, dan zul je de tabellen in Michener heel moeilijk vinden. Heel vaak wordt gebruik gemaakt van kenmerken van de monddelen, van de genitaliën en van andere, moeilijk zichtbaar te maken kenmerken. Het determineren is dan vaak een lange en moeizame weg, die je alleen bewandelen moet indien je niet anders kunt. Dan zijn er voor de westpalaearctische genera wel gemakkelijker tabellen te vinden. Maar wanneer je aan bijen van Zuid-Amerika of Zuid-Afrika werkt, dan is Michener een uitkomst, voor het eerst kun je eindelijk je dieren tot op het subgenus determineren.

Ook wanneer je geïnteresseerd bent in de onderlinge betrekkingen tussen de genera en in de "grote" systematiek, dan is Michener een heel mooi boek. In een aanhangsel van deze boekbespreking zal ik een lijstje geven met de aanpassingen in de Nederlandse namen als we de ideeën uit Michener's boek volgen, hetgeen mijns inziens alleen maar zinvol is.

Samenvattend meen ik te kunnen zeggen, dat Michener's "The Bees of the World" een heel goed werk is. Het geeft echter veel meer dan de meeste Nederlandse bijen-mensen nodig hebben. Ik raad deze mensen dan ook aan eerst het boek ergens (o.a. in de bibliotheek van de NEV) in te zien, alvorens tot eventuele aanschaf ervan over te gaan.

Aanhangsel

Veranderingen in de namen en de rang van Nederlandse bijen volgens Michener, vergeleken met de "Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen" (Peeters et al., 1999).

Bijen en graafwespen worden samengevat in de superfam. Apoidea. Deze valt uiteen in Apoidea-Apiformes en Apoidea-Sphéciformes.

De Apoidea-Apiformes vallen weer uiteen in:

fam. Andrenidae

fam. Apidae (inclusie Anthophora en verwanten)

fam. Colletidae

fam. Halictidae

fam. Megachilidae

fam. Melittidae

Psithyrus is een subgenus van *Bombus*

Anthidium valt uiteen in:

Anthidium met de soorten *A. manicatum*, *A. oblongatum* en *A. punctatum*

Anthidiellum met *A. strigatum*

Osmia valt uiteen in:

Hoplitis met de soorten *H. adunca*, *H. anthocopoides*, *H. claviventris*, *H. leucomelana*, *H. papaveris*, *H. ravouxi*, *H. tridentata*, *H. villosa*.

Hoplosmia met *H. spinulosa*.

Osmia met de soorten *O. aurulenta*, *O. bicolor*, *O. caerulea*, *O. cornuta*,

O. leaiana, *O. maritima*, *O. niveata*, *O. parietina*, *O. rufa*, *O. uncinata*, *O. xanthomelana*.

Literatuur

Peeters, T.M.J., I.P. Raemakers & J. Smit, 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae).

– European Invertebrate Survey, Nederland, 226 pp.